

חבורה בענין כפרת יום הכיפורים

יום חמישי לשבת פרשת קרח, ר"ח תמוז תשע"ח "זמן כפרה לכל תולדותם" שלמה צוקר

א. פסוקים ומדרשים על כפרת יום הכיפורים

1. ויקרא פרק טז (אחרי מות)

(כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֹוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלֹאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרוּחַ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
(ל) כִּי־בִיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְקוֹק תִּטְהָרוּ:
(לא) שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
(לב) וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלִבָּשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַיָּד בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:
(לג) וְכַפֵּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקֵּהל יִכַּפֵּר:
(לד) וְהִיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עֲלֵבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וְיַעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקוֹק אֶת־מֹשֶׁה:

2. אבן עזרא ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) יכפר עליכם הכהן, על כן אמרו המפרשים על השעיר המשתלח כי יעמד חי לכפר עליו, כי העמדתו היא כפרה. מכל חטאתיכם כאשר פירשתי ששם חטאת שם כלל, ע"כ תמצא על השגה ועל הזדון:

3. ספורנו ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) כי ביום הזה יכפר. והטעם שתצטרכו עם זה גם לשביתה וענוי הוא כי אמנם הכהן בעבודתו יכפר בלבד וענין הכפור הוא הקטנת החטא והכנתו לקבל סליחה:
לפני ה' תטהרו. אבל השגת הטהרה והסליחה הגמורה תהיה לפני ה' בלבד וזה בוידי ותשובה, שהוא לבדו ידע אמתתם ובשביל כך:

4. רס"ג על התורה ויקרא פ' ט"ז

פסוק ו: וכפר בעדו, ויבקש כפרה
פסוק ל: כי ביום הזה יבקש עליכם כפרה כמו שביארתי

5. אברבנאל ויקרא פרק טז

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם ר"ל הנה צויתי על הענוי לפי שבו אתם מבקשים סליחה וכפרה וביום הז' יכפר ר"ל השם עליכם לטהר אתכם או יחזור יכפר עליכם על היום שזכר שהיום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם ולכך יצטרך לענות את נפשותיהם כעבד לפני אדוניו כי לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.

6. הכתב והקבלה ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) ביום הזה יכפר עליכם. מלת יכפר מוסב על מה שאמר תענו את נפשותיכם, וטעמו ענוי הנפש ביום זה הוא הכנה לכפר עליכם, ובזה אין צורך להוסיף על המקרא מי הוא אשר יכפר אם ה' או הכהן העובד:

7. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת אמור

בני המדינה אלו ישראל שהם מסגלין עונות כל ימות השנה מה הקדוש ברוך הוא עושה אומר להם עשו תשובה מר"ה, והם נכנסין ובאין ב"ה ומתענין בו ועושין תשובה והקב"ה מוחל להם, ומה הם עושין ערב ר"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש מעונותיהם, ומראש השנה ועד יום הכפורים יחידים מתענים והקב"ה מוותר שליש מעונותיהם וביום הכפורים כל ישראל מתענין ומבקשין רחמים אנשים ונשים וטף והקב"ה מוותר להם את הכל דכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם וגו',

8. תלמוד בבלי מסכת יומא דף לה עמוד ב (במשנה)

מתודה וכך היה אומר: אנא השם! עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי. אנא השם! כפר - נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ופשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר וגו'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

9. ספר הלכות גדולות סימן יג - הלכות יום הכיפורים עמוד קפז

ומיחייב בר ישראל לאודוי ביומא דכיפורי, שנאמר (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם ואשכחן דהא כפרה וידי דברים היא, דתניא (יומא לו ב) (ויקרא טז, ו) וכפר בעדו ובעד ביתו, בהרצאת דברים הכתוב מדבר, אתה אומר בהרצאת דברים או אינו אלא בהרצאת דם, אם נפשך לומר נאמר כאן כפרה ונאמר גבי שעיר

10. רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ג

בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

11. רש"י מסכת שבועות דף יג עמוד א

והא משכחת לה כגון דעבד בליליא ומית דלא אתי יממא לכפורי ליה - שאין מכפר אלא יום כדכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם.

12. משנה מסכת יומא פרק ח משנה ט (85b=)

את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה (ויקרא ט"ז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר

13. תורה תמימה הערות ויקרא פרק טז הערה קלג

(ל) כי ביום הזה יכפר - ביום הזה אף על פי שאין קרבנות ואין שעיר היום - יוהכ"פ מכפר [שם] קלג) מפרש ביום הזה - ביום עצמו, ולא בסדר ענין היום דהיינו ע"י הקרבנות, ומשמע ליה זה מדתלה הענין כי ביום הזה יכפר לטעם ועניתם את נפשותיכם, ואם היה המובן דהיום מכפר רק ע"י הקרבנות מה תלי ענין הענוי בזה, אלא הפי' ביום הזה ביום עצמו, כמש"כ, ובטעם הדבר י"ל עפ"י מ"ד בסדר עולם שמשו רבינו עלה לשמים בז' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות ובי"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם וירד בל"ח באב ופסל ב' לוחות אבנים ועלה בכ"ט באב וירד בי' בתשרי והלוחות בידו, ובאותו יום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי, לפיכך הוי אותו היום יום סליחה וכפרה לדורות, ועיין בב"ב קל"א א':

14. רש"ר הירש ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז פסוק ל

(ל) כי - ביום הזה יכפר עליכם. הנושא של "יכפר" יכול להיות רק ה"עשור לחדש", שנזכר בפסוק הקודם. עיצומו של יום מכפר. העשור לתשרי ביסס לראשונה את עובדת הכפרה; וכשאר כל האמיתות הגדולות של היהדות הוא ביסס את האמונה בכפרה - על יסוד הניסיון ההיסטורי. משום כך כל אימת שהוא חוזר, הוא יקיים בנו מחדש את הנס של חסד ה'. והואיל ועיצומו של יום מעוגן בהיסטוריה היהודית, נאמר, כנראה, בפסוק הקודם "האזרח והגר וגו'": לא רק יהודי מלידה, אלא גם גר צדק שהתייחד מרצונו, כלול במשמעות היום ונוהגות בו כל חובותיו.

15. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כ עמוד ב

מש'... כל היום כשר... ולוידוי פרים...

גמ'... ולוידוי פרים - דיליף כפרה מיום הכפורים, דתניא גבי יום הכפורים: וכפר בעדו ובעד ביתו: בכפרת דברים הכתוב מדבר, וכפרה ביממא הוא, דכתיב ביום הזה יכפר עליכם,

16. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צח עמוד א

חטאת - מה חטאת אינה באה אלא מן החולין וביום ובידו הימנית,

17. רש"י מסכת זבחים דף צח עמוד א

חטאת - באה ביום דכתיב (ביום) בפר יוה"כ (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם.

18. ספרא אחרי מות פרשה ה תחילת פרק ח

(א) כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבנות, ומנין שאע"פ שאין קרבנות ואין שעיר היום מכפר ת"ל כי ביום הזה יכפר, עברות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר ושבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו.

19. התורה והמצוה סי' עו

כי ביום הזה יכפר עליכם. לפי הפשט יכפר ע"י קרבנות היום, שכפרה בא תמיד עם הקרבנות, וב' ביום הוא ב' בזמן, כמו בבקר בערב בחדש בשנה ודומי', אבל ממ"ש ועניתם את נפשותיכם כי ביום הזה יכפר, ואיך תלוי העינוי בכפרת הקרבנות מבואר ממלת כי שגם היום עצמו מכפר שלכן יתענה ויכנע בו ביום וישוב בתשובה. ובצד זה ב' של ביום הוא ב, הכלי, מציין הדבר המכפר. כמו וכפר עליו באיל באשם. וכן בהיום יכפר שע"י היום עצמו יכפר.

20. קרבן אהרן על הספרא

בקרבנות. פשט הברייתא קשה להלמו, דמשמע דמאומרו כי ביום הזה יכפר, משמע ליה בקרבנות ושלא בקרבנות, וזה אי אפשר, ולזה נ"ל לפרש דהכי קאמר אילו לא אמר כי, שהוא נתינת טעם לאמור, אלא שיאמר ביום הזה יכפר, הייתי אומר דהבי"ת, בי"ת הזמן היא, וירצה שהיום הוא זמן הכפרה, לא עצם המכפר, ופי' הפסוק כי במה שיעשה ביום הזה יכפר, והם הקרבנות הנעשים ביום הזה, דאל"כ היום הזה יכפר היה לו לומר. ומנין. שאעפ"י שאין קרבנות היום בעצמו מכפר.

ת"ל כי ביום. וזה שמלת כי, נתינת טעם לקודם והכתוב למעלה דמדבר בקדושת היום שלא יעשה בו מלאכה, ואם אין היום סבה לכפרה אלא זמן הכפרה ע"י הקרבנות, הרי אין הקדושה ביום אלא בקרבנות, וא"כ איך יתן לטעם אסור עשיית מלאכה

כפרת הקרבנות, ועוד שכפרת הקרבנות אמורה כבר, לזה אמר שהב' ב"ת הבלי, והיא כמו עם, שירצה עם היום בעצמו יכפר מבלי קרבנות, ובזה יצדק שיהיה טעם לקדושתו, ולאיסור המלאכה.
או נאמר כפי' הברייתא דאומרו בקרבנות, לאו מקרא קאמר לה, אלא הכי קאמר כי ביום הזה יכפר, הכפרה שידוע לנו היא בקרבנות, ומנין שהיום בלא קרבנות יהיה מכפר ת"ל וכו'.

21. ר' הלל על הספרא

כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבנות. כלומר אי כתיב כי ביום הזה [נ"א כי בזה] יכפר עליכם כיון דמיקרבי קרבנות ב"ה ה"א האי דכתי' כי ביום הזה [נ"א כי בזה] יכפר משמע כי בזה בענין הזה יכפר דהיינו בהקרבת קרבנות:
ומנין שאע"פ שאין קרבנות ואין שע"י היום מכפר ת"ל כי ביום הזה. דמשמע דיום מכפר אע"ג דליכא קרבנות:

22. ספרא לויקרא טז:ל, וטיקן 66 (וכן ברוב הל"י)

כי בזה יכפר עליכם בקרבנות מנ' אף על פי שאין קרבנות ואין שעיר היום מכפר תל' לו' כי ביום הזה יכפר עליכם וג'

23. ביאור לחפץ חיים לספרא אח"מ ח:א

בקרבנות. דלכתחלה חייבה התורה להביא כפרה ע"י קרבנות: ת"ל כי ביום הזה יכפר. פי' מדאמר כי משמע דקאי טעם אלמעלה דלפיכך תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תשעו משום דהיום יום כפורים הוא:

24. ויקרא פרק כג (אמור)

(כו) וידבר יקנוק אלמשה לאמר:
(כז) אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם וענייתם את נפשתיכם והקרבתם אשה ליקנוק:
(כח) וכלמלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יקנוק אלהיכם:
(כט) כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה:
(ל) וכל הנפש אשר תעשה כלמלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההוא מקרב עמה:
(לא) כלמלאכה לא תעשו חקת עולם לדתיתכם בכל משבתיכם:
(לב) שבת שבתון הוא לכם וענייתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:

25. רש"י ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך - כל אכין ורקין שבתורה מיעוטיין, מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם שבים:

26. תרגום אונקלוס ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל עבידא לא תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון

27. רמב"ן ויקרא פרק כג

וכן נראה לי עוד כי עצם כל דבר, כחו ותקפו, נגזר מלשון כחי ועוצם ידי (דברים ח ז), עוז ותעצומות (תהלים סח לו), וכן זה ימות בעצם תומו (איוב כא כג), בתוקף שלמותו, ובעבור שהעצמות מוסדות הגוף ותקפו יקראו כן. והנה כעצם השמים לטוהר (שמות כד י), שטהרת הדבר שראו ברורה וחזקה כחוזק טוהר השמים. ולכן יזכיר בימים הנזכרים "עצם היום", כי הענין בהם בעצמם לא בדבר אחר נוסף בהם, שהוא הקרבנות אשר יקריבו בהם. וכן אמר אונקלוס, בקרן יומא הדין, בקרנו של יום בגופו וכחו, מלשון וכל קרני רשעים אגדע (תהלים עה יא), מגני וקרן ישעי (ש"ב כב ג), כי בעבור שהכוח בקרנים יקראו גוף הדבר קרנו, ובלשון חכמים (תרומות פ"ז מ"א) משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. ויש גורסין בתרגום בכרן בכ"ף, והכל אחד, כי בכתוב כובע וקובע שוים, וישתמשו חכמים בכל לשון עכבה בכ"ף נגזר מולא יעקבם כי ישמע קולו (איוב לז ד) ויאמרו מתקשט מן תכשיתיין, ואמרו קרסמוה נמלים (פאה פ"ב מ"ז) מן יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ יד). והנאמר במקומות הנזכרים "בעצם היום הזה" גם כן פירושו בכח היום ההוא, שהם ענינים לא יעשו ביום אחד כמנהגו של עולם, לפיכך אמר כי כל החיה וכל הבהמה וכל העוף וכל רומש על האדמה נאספו בכוח היום ההוא בגזרת האל עליהם כי פיו הוא צוה ורוחו הוא קבצן, וכן לא יאספו שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף ויצאו כאיש אחד מארץ מצרים, רק בכח היום הנגזר עליו כן מפי עליון, וכן בענין משה רבינו להגיד כי ביום שנצטוו בשירה וכתבה ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם (דברים לא יט) ויכל לדבר את כל הדברים האלה (שם לב מה) נגזר עליו שיעלה בכח היום ההוא שהגזרה בו אל הר העברים ואמר וזאת הברכה ועלה שם, והוא ענין ראוי לימים רבים אבל נעשה בכוחו ועצומו של יום. וכן מילת שלש מאות ושמונה עשר איש ביום אחד בבית אברהם מה' הוא. ואמר יחזקאל (ב ג) המה ואבותם פשעו בי עד עצם היום הזה, להכניס היום בכלל ההוא. וכן "עד עצם היום הזה" דחדש, שהוא עד ועד בכלל, כי גוף הדבר כחו ותקפו:

ורבותינו דרשו (תו"כ פרק יד ז ח) מלשון "בעצם היום הזה" דמועדים, עצומו של יום, כלומר מעת צאת הכוכבים עד צאתם בליל המחרת, למעט התוספת שלמדו להוסיף מחול על הקודש. וידרשו בנח וביציאת מצרים ומשה בעצומו של יום בחצי היום כדאיתא בספרי, וכתבו רש"י בפרשת האזינו (דברים לב מח):

28. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פא עמוד א

ותנא מייתי לה מהכא: וענייתם את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו, יכול יהא ענוש על תוספת מלאכה - תלמוד לומר וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, על עיצומו של יום - ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה, יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה, אבל יהא ענוש כרת על תוספת עינוי - תלמוד לומר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה

ונכרתה, על עיצומו של יום - ענוש כרת, ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי. יכול לא יהא בכלל ענוש, אבל יהא מוזהר על תוספת מלאכה - תלמוד לומר וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, על עיצומו של יום הוא מוזהר, ואינו מוזהר על תוספת מלאכה.

29. ר' יוסף בכור שור ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך בעשור. לפי שכל החגים מקראי קודש היו נקראים לאכול ולשתות ולהתענג ולשמוח, כתב כאן: "אך בעשור" יהיה מקרא לכם היום ולהרבות בו קרבנות, אך תענו בה' ענויים שפירשו רבותינו³², כי יום כיפורים הוא, ותענו שיכפר הק"ב"ה] לכם עונותיכם. "אך", כמו: אבל, בכל החגים תענגו, אך ביום הכיפורים תענו.

30. אלשיך ויקרא פרשת אמור פרק כג

כי כאשר אמרתי ועניתם את נפשותיכם הוא כי יום כפורים הוא לכפר עליכם, ועל כן צריך ענות אדם נפשו ושוב אל ה' בחזקה

31. העמק דבר ויקרא פרשת אמור פרק כג

כי יום כפורים וגו'. זהו טעם על ועניתם את נפשותיכם, משום דיום כפורים הוא ותענית סגולה לכפרה, כמש"כ הר"מ הל' תענית, ובשאלתות דר"א פ' ויקהל כתב דתענית מועיל ליענות בצערא כמו דאשכחן ביוה"כ"פ דתענית מועיל לכפרת עון:

32. ספורנו ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל מלאכה לא תעשו. כי יום כפורים הוא. כי ראוי ביום כזה לפנות משאר עסקים לתת לב להשיג מחילה וכפרה, על הפך הן ביום צומכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגושו (ישעיה נח, ג) ובהיות שרוב מי שיחטא בענין הענוי יעשה זה לתאבון בלבד ורוב מי שיחטא בעשות מלאכה חוטא להכעיס ענש כרת על הבלתי מתענה וענש אבדן הנפש על עשיית מלאכה:

33. רש"ר הירש ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך בעשור וגו': רק בעשור לחודש השביעי הזה וכו'. כפרה היא חסד עליון של אל כל - יכול עושה פלא: היא הופכת את העשוי ללא - עשוי; היא מוחקת את כל העבר על חטאותיו; והיא מבטלת את תוצאותיו הפנימיות והחיצוניות, המביאות השחתה לעתיד החוטא; וכפרה בהיקף כזה לא תושג בכל עת, ואין לזכות בה כשהיא מבודדת לעצמה; אלא רק בחדש השביעי הזה:

34. חזקוני ויקרא פרשת אמור פרק כג

ועניתם את נפשותיכם לפי שבלוחות הראשונות כתיב ויראו את האלוקים ויאכלו וישתו ומרוב אכילה ושתייה השתחוו לעגל ולפיכך צוה הקדוש ב"ה להתענות ביום שנתנו בו לוחות אחרונות דהיינו ביום הכפורים.

35. אברבנאל ויקרא פרשת אמור פרק כג

ואמנם למה נתיחד היום העשירי בחדש השביעי לסליחה וכפרה ולהציל את העם המושגח מן המערכות השמימיות הנה הוא לסבות. הראשונה מפני כי בתשרי נברא העולם כדברי רבי אליעזר וקבלו חז"ל שביום העשירי ממנו עשה אדם הראשון תשובה מחטאו וביום ההוא נתכפר כי עם היות שלא הושב לג"ע הנה נתרצה לפני האלהים והנחילו חיי העולם הבא ולכן הוקבע היום הזה עת רצון לבני ישראל כשישובו אל ה' ויעשו כמעשהו שירוחמו מן השמים, אמרו בפסיקתא רבתי לעולם אדני דברך נצב בשמים. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא אתה דנת אדם הראשון ברחמים כך התנית עמו לדון זרעו ברחמים הוי לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד. ומהו למשפטך עמדו היום שעמדו ישראל בר"ה לדין כמו שישב אדם הראשון בדינו והשבים ומתחרטים ביוה"כ כמו ששב אדם הראשון מחטאו יקבלם בתשובה ויכפר להם כמו שקבל אותו כי הכל עבדיך. והסבה השני' היא כפי מה שקבלו חז"ל שאברהם אבינו נימול ביוה"כ ומפני אותו ברית נתקדשו בניו העושים כמעשהו לעבודת האל יתברך בדבוקו. והסבה השלישית מה שאמרו גם כן בפרקי דרבי אליעזר שבר"ח אלול עלה משה להר לקבל לוחות שניות וישב שם ארבעים יום וארבעים לילה ונשלמו ביוה"כ ולכן נשאר היום ההוא יום סליחה וכפרה כמו שבו נתכפר לישראל עון העגל. והסבה הד' היא שביום הזה ישב משה בנקרת הצור וראה את כבוד ה' עובר ולמדו הקדוש ברוך הוא י"ג מדות של רחמים. ומשם קנה היום ההוא קדושה להיות יום תשובה ודוי סליחה וכפרה וזכרון המדות ההמה לכפר לפושעי ישראל השבים כמו ששב אדם הראשון והדבקים באלהים, ואברהם כשנימול ולהיותם מכופרים כמו שנתכפר לישראל עון העגל ובאמצעות התורה הכתובה על הלוחות וזכרון המדות ששמע משה בהר ביום הזה. היו ההוראות השמימיות הגזרות בר"ה על כל בני אדם תלויות ועומדות לכל בני ישראל עד יוה"כ. ואם ישובו אל ה' ורחם עליהם וישמרם בהשגחתו. ואם לא יעשו כן תתקיים הגזרה והדין השמימי העליון בהם ג"כ ולזה כווננו באמרם אדם נדון בר"ה וגזר דין נחתם לו ביוה"כ. אמרו זה על ישראל הנקראים ביחוד אדם ומפני זה לא נאמר בתפלת יוה"כ מפקידה וזכרון עולם כמו שנאמר בר"ה לפי שאין ענינו אלא סליחה וכפרה לישראל בלבד כדכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל. ואחרי ביאור הדרוש הזה נבא לבאר פסוקי הפרשה עם התר שאלותיה ואז יהיה הדבור שלם: ...

והנה התועלת בצום ושביית המלאכה ביום המקודש מבואר כי בזה תתבודד הנפש לדבקה בש"י כי כאשר יחלש החומר המתאוה בדברים הכלים יגבר החלק המשתוקק לדברים הקיימים שהוא השכל. וכבר זכרו המקובלים שיש למעלה כחות אלהיות לאכול את הקרבן והוא האש היורד על המזבח וכנגדן יש למטה באדם איברים אוכלים חלבו ודמו הוא חום הטבעי אשר בקרבנו. ולכן צוו שיכוין האדם רוחו ונשמתו ביום הצום כאלו הוא מזבח כפרה שבו ישרף חלבו ודמו מהחום אשר בקרבנו לעבודת בוראו. ותקנו שיאמר אדם בתעניתו יהי רצון שיחשב חלבי ודמי וכו'.

36. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא, בתר דמצלי אמר הכי: רבון העולמים, גלוי לפניך, בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן, ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו; ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי, יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך על גבי המזבח ותרצני.

37. ספרא אמור פרשה יא תחילת פרק יד

(א) מקרא קודש יום כיפורים הוא ועניתם את נפשותיכם כי כפורים הוא, וכל מלאכה לא תעשו כי כפורים שיכול אין לי אלא יום הכיפורים מכפר אלא אם כן עשאו מקרא קודש, והתענה ולא עשה בו מלאכה, לא קראו מקרא קודש ולא נתענה בו ועשה מלאכה מניין (אפילו שלא עשאו מקרא קודש) [שהיום מכפר] ת"ל יום הכיפורים, הוא שיכול אין לי יום הכיפורים מכפר אלא עם הקרבנות ועם השעירים יום הכיפורים מכפר ומניין אף על פי שאין קרבנו' ואין שעיר, היום מכפר תלמוד לומר יום הכיפורים הוא, יכול יכפר על השבים ועל שאינן שבים, ודין הוא חטאת ואשם מכפרים, ויום הכיפורים מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים אף יום הכיפורים לא יכפר אלא על השבים.

38. ביאור לחפץ חיים אמור יד:א

שיכול וכו'. פי' לזה לבד היה די שיסיים הפסוק בסוף הענין כי יום כפורים הוא פעם אחד ולמה צריך לומר עוד ב' פעמים לרבות דאפילו לא הביא הקרבנות השייכים ליום זה וגם לא הביא השעירים השעיר פנימי והשעיר החיצון אפ"ה עיצומו של יום מכפר:

39. נצ"ב על הספרא אמור יד:א

ומנין שאע"פ שלא בקרבנות כו'. קשה הא כבר נפקא לן בפ' אחרי פרק ח' הל"א ע"ש:

40. רבינו בחיי ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כח) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא. מה שהזכיר הכתוב כאן לשון "כפרה" ולשון "עצם", מפני שלא תאמר כיון שלא הזכיר קרבן בפרשה, אם אין מקדש ואין קרבן אין יום הכפורים מכפר, לכך בא לומר שאין הכפרה תלויה בקרבן ולא בשום דבר אחר, אלא עיצומו של יום מכפר, ויש לו סגולה זו שהוא מכפר, ובלבד לשבים, וכענין שדרשו מלשון "אך בעשור" וכענין שהזכרת.

ב. היחס בין תשובה ליום הכיפורים בכפרה

41. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב- פו עמוד א

משנה. חטאת ואשם ודאי - מכפרין. מיתה ויום הכפורים - מכפרין עם התשובה. תשובה מכפרת על עבירות קלות, על עשה ועל לא תעשה, ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יום הכפורים ויכפר... גמ'... מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. עם התשובה - אין, בפני עצמן - לא, נימא דלא כרבי. דתניא, רבי אומר: על כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה, יום הכפורים מכפר, חוץ (מפורק עול) + מסורת הש"ס: [מהלועג על חבריו] + ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בשר, שאם עשה תשובה - יום הכפורים מכפר, ואם לא עשה תשובה אין יום הכפורים מכפר! - אפילו תימא רבי, תשובה בעיא יום הכפורים - יום הכפורים לא בעיא תשובה...

42. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ב עמוד א

מש'. שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה, עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד.

43. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ח עמוד ב

וכי מאחר שאינו מכפר, למה תולה? אמר ר' זירא: לומר, שאם מת - מת בלא עון. א"ל רבא: אם מת - מיתה ממרקת! אלא אמר רבא: להגן עליו מן היסורין.

44. רש"י מסכת שבועות דף ח עמוד ב

מיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו) שמיתה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליהן ואין התשובה גומרת כפרתן ולא יום הכפורים גומר כפרתן כגון עבירות חמורות.

45. פני יהושע מסכת שבועות דף ח עמוד ב

ועוד דתולה לאו מילתא היא דלא מיקרי כפרה וכמ"ש ג"כ הראב"ן ז"ל סברא זו וכיון שכן אינו מכפר כפרה גמורה אלא דתולה דחייב חטאת משמע דאתיא לכלל חטאת, כן נראה לי נכון בעזה"י.

46. רש"י מסכת יומא דף פה עמוד ב

אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה - אלא תולה להגן עליו מן היסורין, עד שיודע לו שודאי חטא ויביא חטאת, הכי ילפינן לה בכריתות (כו, ב).

47. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף פה עמוד ב

תשובה בעיא יוהכ"פ יוהכ"פ לא בעי תשובה. ומכאן קשה למה שרגיל ר"ת לומר דת"ת טפל לגבי דרך ארץ מדקתני יפה ת"ת עם דרך ארץ אלמא דרך ארץ עיקר כדדייקינן ביבמות פ' החולץ גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דמיירי בנכסי מלוג מדקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר דהכא קאמר עם התשובה אף על גב דיוהכ"פ עיקר דהא לא בעיא תשובה, וי"ל דלא דמי דהתם תרוייהו בעינן תורה ודרך ארץ הילכך צריך לפרושי עם התשובה שעשה כבר צריך יוהכ"פ, א"נ דמשום מיתה הכא לא בעינן תרוייהו דיוהכ"פ לא בעי תשובה הילכך צריך לפרושי עם התשובה שעשה כבר צריך יוהכ"פ, א"נ דמשום מיתה דתנא בהדי יוהכ"פ תנא עם התשובה דתשובה עיקר לגבי מיתה, ועי"ל דלרבי נמי צריך תשובה לכפר מקיבעא אף על גב דמהני יוהכ"פ למעט העונש כפרה גמורה בלא תשובה ליכא דאל"כ למה חרב הבית בעונות ישראל כיון שיוהכ"פ מכפר על כל עבירות חוץ מג' דברים הללו, ומיהו נראה דלא כר"ת דתורה הוא עיקר דהא קאמר נמי התם כל תורה שאין עמה מלאכה, ומעתה איכא למידק איפכא שתורה הוא עיקר, ואמרינן נמי בפרק כיצד מברכין דראשונים שעשו תורתן קבע ומלאכתם עראי וכו' ותנן במ"ח דברים התורה נקנית במיעוט דרך ארץ, והא דדייק התם יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב מייתורא קא דייק דהו"ל למימר יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האב.

48. תוספות ישנים מסכת יומא דף פה עמוד ב

תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה. ואם תאמר הכא משמע דיום הכפורים עיקר ואפילו הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שרגיל רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך ארץ מדקתני (באבות פ"ב מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ אלמא דרך ארץ עיקר כדדייקינן ביבמות פרק החולץ (דף לח ב) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירשי האב עיקר ומיירי בנכסי מלוג מדקתני יחלוקו יורשי בעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר ואילו הכא קאמר עם התשובה אף על פי שאינה עיקר א] י"ל דהכי קאמר עם התשובה שעשה כבר צריך יוהכ"פ ואינו בא לומר שצריך שניהם אי נמי משום מיתה דבהדיא תנא עם התשובה דתשובה עיקר גבי מיתה ועוד יש לומר דלרבי נמי צריך תשובה לכפרה גמורה אף על גב דמהני יום הכפורים למעט מכת מ"מ כפרה גמורה בלא תשובה ליכא דאל"כ למה חרב הבית בשביל עונותינו כיון שיום הכפורים מכפר חוץ מג' דברים דפורק עול וכו'.

49. בית הבחירה (מאירי) מסכת יומא דף פה עמוד ב

אמר המאירי חטאת ואשם ודאי מכפרין ר"ל על העונות שהם באים עליהם שבודאי יש תשובה ויודי עמהם שאם לא כן לא היה מזיק עצמו לכך ומ"מ אשם תלוי אינו מכפר לגמרי שהרי לכשיודע לו צריך לקרבן אחר כמו שביארנו במקומו מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה שזהו כלל גדול שאין שום דבר מכפר אלא בתשובה התשובה ר"ל לבד בלא מיתה ובלא יום הכפורים מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה אבל על החמורות כגון כריתות ומיתות בית דין תשובה [תולה] עד שיבוא יום הכפורים ויכפר כלומר שתכלית התשובה נמצאת בו ומ"מ הוא הדין שהתשובה הגמורה מכפרת בכל עת שאין הפרגוד ננעל בפני התשובה אלא שסתם הדברים שהיא נמצאת שלימה יותר בזמן הזה משאר הזמנים:

50. חיבור התשובה למאירי - משיב נפש מאמר ב פרק יג

וכבר ידעת שאין שעיר המשתלח מכפר אלא לשבים, אבל מכפר הוא לשבים על כל עונות הם קלים הם חמורים הם זדונות הם שגגות הן שהודע לו הן שלא הודע לו, ומה שאמרו בקצת מקומות שמכפר על הקלות אף בלא תשובה, ביאור אף על פי שלא התעורר תכלית הערה עד שיבא ממנה לידי תשובה גמורה נמצא מכל מקום שהשעיר סבת הכפרה והתשובה היא הכפרה, והוא שבזמן הזה שאין שעיר תשובה מכפרת, וכן כל מה שאמרו עליו שהוא מכפר אם שעיר אם עצמו של יום הכפורים אם ייסורין אם מיתה, באור כלם הערה המגעת לו באי זה מאלו והכל סבת התשובה והיא הכפרה, והוא שרמז הרב בשעיר המשתלח שהוא להיותו הערה לתשובת

51. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז

מפני ארבעה דברים אלו הלך ר' מתיא בן חרש אצל ר' אלעזר הקפר ללודיא. אמר לו, רבי שמעת בארבע חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש. אמר לו, כתוב אחד אומר +ירמיה ג כב+ שובו בני שובבים, הא למדת שתשובה מכפרת, וכתוב אחד אומר +ויקרא טז ל+ כי ביום הזה יכפר עליכם, הא למדנו שיום הכפורים מכפר, וכתוב אחד אומר +ישעיה כב יד+ אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, הא למדת שמיתה מכפרת, וכתוב אחד אומר +תהלים פט לג+ ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, הא למדנו שייסורין מכפרין. כיצד יתקיימו ארבעה כתובים אלו. העובר על מצות עשה ועשה תשובה, אינו זז משם עד שמוחלין לו, ועל זה נאמר שובו בני שובבים. והעובר על מצות לא תעשה ועשה תשובה אין כח בתשובה לכפר, אלא התשובה תולה ויום הכפורים מכפר, ועל זה נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם. והמזיד על כריתות ועל מיתות בית דין ועשה תשובה, אין כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר, אלא תשובה ויום הכפורים מכפרין מחצה וייסורין ממרקין ומכפרין מחצה, ועל זה נאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. מי שמחלל שם שמים ועשה תשובה אין כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ייסורין בלבד ממרקין, אלא התשובה ויום הכפורים תולין ויום המיתה וייסורין ממרקין, ועל זה נאמר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, ואומר +ש"א =שמואל א' ג יד+ אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה, בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא במיתה. רבי אומר, שומע אני שלא יכפר יום מיתה, כשהוא אומר +יחזקאל לז יג+ בפתחי את קברותיכם, הא למדת שיום המיתה מכפר.

52. תוספתא מסכת יומא (כפורים) (ליברמן) פרק ד הלכה ו-ט

ר' ישמעאל אומר ארבעה חלוקי כפרה הן עבר על מצות עשה ועשה תשובה אין זז ממקומו עד שמוחלין לו שנ' שובו בני שובבים ארפא משובתם
עבר על מצות לא תעשה ועשה תשוב' תשובה תולה ויום הכפורים מכפר שנ' כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'

עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין שבשאר ימות השנה ממרקין שנ' ופקדתי בשבט פשעם וגו' אבל מי שנתחלל בו שם שמים מזיד ועשה תשובה אין בה לא בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר אלא תשובה ויום הכפורים מכפרין שלישי וייסורין מכפרין שלישי ומיתה ממרקת עם הייסורין ועל זה נאמ' אם יכופר העון הזה וגו' מלמד שיום מיתה ממרק

חטאת ואשם ומיתה ויום הכפורים כולן אין מכפרין אלא עם התשובה שנ' אך בעשור וגו' אם שב מתכפר לו ואם לאו אין מתכפר לו ר' לעזר אומ' ונקמה מנקה הוא לשבים ואין מנקה לשאין שבים ר' יהודה או' מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה תשובה מכפרת עם המיתה ויום המיתה הרי הוא כתשובה [גרסת הגר"א-רבי אומר יוה"כ מכפר בלא תשובה ויום המיתה הרי הוא כתשובה]

53. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי: שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר: שלשה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד.

54. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סנהדרין פרק י

שאל רב מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה בשיבה אמר לו שמעתה ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אמר לו שלשה הן חוץ מן התשובה. כתוב אחד אומר [ירמ' ג יד] שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וכתוב אחד אומר [ויקרא טז ל] כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו' וכתוב אחד אומר [תהילים פט לג] ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וכתוב אחד אומר [ישעי' כב יד] אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון וגו'.

כיצד העובר על מצות עשה ושב מיד אינו זז ממקומו עד שימחול לו *הקדוש ברוך הוא* ועליו הוא אומר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. העובר על מצות בלא תעשה התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר ועליו הוא אומר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'. העובר על הכריתות ומיתות בית דין במזיד התשובה ויום הכיפורים *מכפרין מחצה* והייסורין *מכפרין מחצה* ועליו הוא אומר ופקדתי בשבט פשעם וגו' אבל מי שנתחלל בו שם שמים אין כח בתשובה לתלות ולא יום הכיפורים לכפר ולא הייסורים למרק אלא *התשובה ויום הכיפורים מכפרין שלישי וייסורין שלישי ומיתה ממרקת שלישי* ועליו הוא אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון הא למדנו שהמיתה ממרקת.

55. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ח

רבי אומר על כל עבירות שבתורה יוה"כ מכפר חוץ מן הפורק עול והמיפר ברית והמגלה פנים בתורה אם עשה תשובה מתכפר לו ואם לאו אינו מתכפר לו ר' זבידא א"ר יסא מקשי מיסבור סבר ר' שיוה"כ מכפר בלא תשובה ר' אשיין רב יונה ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן מודה ר' שאין יוה"כ מכפר אלא בתשובה הא מיתה מכפרת בלא תשובה תני יום מיתה כיום תשובה מאן תנינתה ר' הווי הדא היא דתנינן מיתה ויום הכיפורים מכפרין עם התשובה דלא כר'.

56. רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ב-ד

שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל, שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות, ומה הן הקלות ומה הן החמורות, החמורות הן שחייבין עליהם מיתת בית דין או כרת, ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות, ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות. בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר, יש עבירות שהן מתכפרים לשעתן ויש עבירות שאין מתכפרים אלא לאחר זמן, כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו ובאלו נאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וגו', עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתה בית דין ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר ובאלו נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין וייסורין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין ובאלו נאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, במה דברים אמורים בשלא חילל את השם בשעה שעבר אבל המחלל את השם אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים וייסורין שלשתן תולין ומיתה מכפרת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון.

57. פרי עץ חיים הלכות תשובה פרק א הלכה ג

[ג] בזמן הזה וכו' התשובה מכפרת על כל העבירות ועצמו של יוה"כ מכפר לשבים וכו'. ולכאורה קשה במ"ש תחילה התשובה מכפרת משמע דהתשובה לבדה הדר קאמר ועצמו של יום הכיפורים מכפר לשבים אי הכי יוה"כ למאי אצטריך מאחר שהתשובה מכפרת על כל העבירות ואפשר לתרץ שמה שאמר בתחילה התשובה מכפרת וכו' היינו על העבירות קלות והיינו מ"ש אח"כ אף על פי שהתשובה מכפרת הכל ועצמו של יוה"כ והיינו דאמרין ונעיין במס' יומא דף פ"ה בתוס' ישנים בד"ה תשובה בעיא יוה"כ וא"ת הכא משמע עיין שם עד וכן נראה עיקר

58. בארות המים הלכות תשובה פרק א הלכה ג

ורבנן פליגי עליה בתרתי דיוה"כ נמי בעיא תשובה והיינו על עבירות חמורות כמ"ש במתני' ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יוה"כ ויכפר וכן נמי פליגי במ"ש תשובה בעיא יוה"כ דאינו כן אלא התשובה לבדה מכפרת והיינו על עבירות קלות על עשה ועל ל"ת כמ"ש במתני' וכ"ש יוה"כ לבדו דהיינו שעיר המשתלח מכפר על עבירות קלות דאפי' רבי מודה להו דיוה"כ לא בעיא תשובה כמ"ש בגמרא. אך דרבי ס"ל דעל כל עבירות שבתורה יוה"כ מכפר בין קלות בין חמורות ורבנן פליגי עליה בהא נמי דדוקא על עבירות קלות מכפר יוה"כ לבדו דהיינו שעיר המשתלח אבל על החמורות היא תולה עד שיבא יוה"כ ויכפר זהו הנראה לענ"ד בכונת הגמ' ולזה אתי שפיר מ"ש רבינו דאם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר אלא על הקלות והיינו כרבנן דפליגי עליה דרבי כמ"ש.

59. לקו"ש חכ"ז אחרי ב' עמ' 124 ואילך (שם ס"ד):

משא"כ יום הכפורים וואס ענינו איז לכפר על האדם, דער אויבערשטער איז מוחל ומכפר דעם מענטש (אויף די חטאים וועלכע ער איז באגאנגען), ובלשון הכתוב "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", די כפרה איז "עליכם" וואס דער אויבערשטער איז מטהר דעם אדם גופא - (וכאילו נאמר, אז "עצמו של יום" טוט אויף, אז דער אויבערשטער הויבט ארויס דעם מענטש פון די חטאים, און ניט פארקערט) - איז דא ניט נוגע אז ביים אידן זאל די פעולת התשובה זיין מכוון אויף די חטאים באופן ישר ומפורט, נאר ער זאל זיין א "שב" בכללותו - "לפני ה'", וואס דווקא דעמאלט איז "תטהרו", האט ער די כפרה וטהרה פון יוה"כ פ".

60. מכתב מאליהו חלק ב', ד' 101

והנה כשעבר אדם על עשה, שחטא בשב ואל תעשה, לא הכניס אל עצמו טומאה בידים, ומועילה תשובתו עם הס"ד שלה לבקוע דרך הטמטום מיד - "אינו זז משם עד שמוחלין לו". אך כשעובר על לא תעשה, שמכניס לתוכו טומאה ממשית, אז כל עשירים עיקרי התשובה של רבינו יונה לא יספיקו לו אלא לזכות לס"ד שתחסום את הדרך בפני נפילה נוספת על דרך 'עבירה גוררת עבירה', אך לס"ד גמורה לא יגיע. רק ביום הכפורים, הפועל מצד בחינת ההתכללות בנשמות ישראל, ומצד אהבת ה' לכלל ישראל ובריתו עמהם, מגיע השב לנקיון הלב מן החטא, שהוא כפרתו.

61. דף על הדף כריתות דף ז עמוד א

וביאר האדמו"ר מקאצק זצ"ל שכל עבירה היא מסך המבדיל בינו לבין קונו, ועבירה גוררת עבירה, וקשה לו להתנתק מהרע, ובא רבי ואומר עיצומו של יוה"כ פ מכפרת, ומסיר ממנו מסך המבדיל, שלא יהיה חוצץ בינו לבין הקדוש ברוך הוא, וממילא עכשיו יוכל לעשות תשובה באמת.

62. גר"ד, על התשובה, ד' 83-84

וכך סבור רבי: מכיוון שיש ביום הכיפורים צד של כפרה קולקטיבית, בחינת "מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל", הרי בכפרה זו המקיפה את כל בית ישראל, יש אף ליחיד חלק, כמו שיש לו חלק בכפרה של השעיר המשתלח... אמנם גם רבי סבור, שיש להתענות ולהתוודות ביום הכיפורים, אלא שכל זה בא לשם כפרת יחיד, זו לא תנתן לאיש ללא תשובה. ואולם, כיוון שיש גם כפרת ציבור, הרי בתוך הציבור כלול גם היחיד הזה שלא שב בתשובה ואף הוא מתכפר, כלשון בעלי התוספות, מקצת כפרה... כדי לזכות בשתי הכפרות של יום הכיפורים, חייב היחיד לעשות שני דברים. כדי לזכות בכפרת היחיד, הוא חייב לעשות תשובה, לערוך לו חשבון נפש, לומר וידוי, להכיר בחטא, להתחרט ולהיטהר. ואילו כדי לזכות בכפרת הציבור, הוא חייב להתחבר ולהתדבק בציבור, וככל שתגבר דבקתו בציבור - תגבר הכפרה שהוא מקבל דרך הציבור... מה סוברים לעומתו חכמים החולקים עליו? אילו היתה הכפרה של יום-הכיפורים כפרת ציבור בלבד, כמו בשעיר המשתלח, אז לא היתה חלה כלל חובת-תשובה על היחיד, שכן אין היחיד מופיע כאן בלל כ"צד מעוניין". ואולם בעיצומו של יום-הכיפורים מופיעה כפרת היחיד בצד כפרת-הציבור כלשון הרמב"ם (פ"ב, ה"ז): "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים" וכיון שכפרת היחיד מותנית בתשובה - הרי גם כשהיחיד מופיע כחלק מן הציבור אין הוא יכול להיות כלול בלי תשובה בכפרת הציבור שבעצמו-של-יום. הכפרה שבעיצומו-של-יום, הכוללת כפרת הציבור וכפרת היחיד כאחד, אינה ניתנת לחלוקה. או שאדם זוכה ביום-הכיפורים לכפרה כפולה, גם כיחיד הבא להטהר ולעמוד לפני ה' וגם כחלק מן הציבור הזוכה לסליחת "עוונות עמו בית ישראל", או שאינו זוכה כלל בכפרה. מי שאין בו "מלך מוחל וסולח לעוונותינו", אין בו גם "ולעוונות עמו בית ישראל", ולפיכך פסקו חכמים, שלא כרבי, שעצמו-של-יום ללא-תשובה אינו מכפר.

63. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ח הלכה ו

תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטא' ועל לא הודע שלהם אשם תלוי ולא כבר כיפר יה"כ ר"ש בשם רבי לוי סוכייה במורד ביוה"כ היא מתני'

64. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ח הלכה ז

האומר אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי מכפרת היא אי איפשי שתכפר לי אינה מכפרת לו על כרחו אין יה"כ מכפר מכפרת היא אי איפשי שיכפר לי מכפר הוא לו על כורחו א"ר חנניה בריה דר' הלל לא כולא מן הדין בר נשא מימור למלכא לית את מלך

65. ביאור הגר"ק לירו' יומא ח:

יום הכפורים וכו' מכפרת על כרחו. אבל יוה"כ פ מכפר על כרחו דאפילו אמר אי אפשי שיכפר מכפרת. וכדמפרש טעמא ר' חנניה. ופליג על ר' שמעון בשם ר' לוי דלעיל שלהי ה"ו.

66. פני משה מסכת יומא פרק ח

האומר אין עולה מכפרת. או שאומר אין עולה מכפרת עלי או שאומר מכפרת היא ואי אפשי שיכפר לי אינה מכפרת לו על כרחו והאומר אין יוה"כ מכפר וכו' מכפר הוא לו על כרחו. וחסר כאן וה"ג בשבועות שם א"ר חנינא בריה דרב הלל לא מסתברא דאלא חילופין. וכי לא איפכא מסתברא היא שבקרבן אף על פי שהוא אומר כן עכ"פ מביא הוא להקרבן אבל ביוה"כ אם אומר כן לא כולא מן בר נש מימר למלכא לית את מליך. וכי כל הימנו של בן אדם לומר לית את מליך עלי ואם הוא אינו רוצה מורד הוא ומסתברא דאין יוה"כ מכפר עליו:

67. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ז עמוד א

על אלו חייבין על זדונו כו'. קתני: חוץ ממטמא מקדש וקדשיו, ממאי מפיק ליה? הכי קתני: חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאין מביא אשם תלוי. וניתני נמי: חוץ ממי שעבר עליו יום הכיפורים, שאין מביא אשם תלוי! אמר ר"ל: כי קתני - היכא דאיתיה לחטאת ורחמנא פטריה, עבר עליו יום הכיפורים ליתיה לחטאת, דקא כפר ליה. ר' יוחנן אמר: במבעט, דקאמר אין יום הכפורים מכפר, דאי הדר ביה בתר יום הכיפורים, בעי לאיתויי אשם תלוי. ור"ל סבר: מבעט נמי מכפר עליה יום הכיפורים. ובפולוגתא: האומר לא יתכפר לי חטאתי - אביי אמר: אינה מכפרת, רבא אמר: מכפרת. היכא דאמר לא תיקרב - דכולי עלמא לא פליגי דלא מכפרת, דכתיב: יקריב אותו לרצונו, כי פליגי - דאמר תיקרב ולא תכפר, אביי אמר: אין מכפרת, דהא אמר לא תכפר; רבא אמר: מכפרת, כיון דאמר תיקרב, כפרה ממילא אתי. והדר ביה רבא, כדתניא: יכול יהא יום הכיפורים מכפר על שבין ועל שאין שבין? ודין הוא, ומה חטאת ואשם מכפרין ויוה"כ מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבין, אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבין! לא, אם אמרת בחטאת ואשם - שאין מכפרין על המזיד כשוגג, תאמר ביוה"כ - שמכפר על המזיד כשוגג? והואיל ומכפר על המזיד כשוגג, מכפר על שבין ועל שאין שבין? ת"ל: אך, חלק; מאי שבין ושאין שבין? אלימא שבין - שוגג, לא שבין - מזיד, הא קתני: לא, אם אמרת בחטאת ואשם כו'! אלא כי הא דעולא א"ר יוחנן: אכל חלב והפריש קרבן, והמיר דתו וחזר בו - הואיל ונדחה ידחה, נהי דאידיחי קרבן, גברא בר כפרה הוא! אלא, שבין - דאמר יכפר עלי חטאתי, שאין שבין - דאמר לא תכפר עלי חטאתי, ש"מ.

68. רמב"ם הלכות שגגות פרק ג הלכה י

אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן, אבל המבעט בהן אינן מכפרין בו, כיצד היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפרין, אף על פי שקרבו כמצותן לא נתכפר לו וכשיחזור בתשובה מבעיטתו צריך להביא חטאתו ואשמו, וכן המבעט ביום הכפורים אין יום הכפורים מכפר עליו, לפיכך אם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו יום הכפורים והוא מבעט בו הרי זה לא נתכפר לו וכשיחזור בתשובה אחר יום הכפורים חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב בו.

ג. היחס בין יוה"כ לקרבנות היום ושעיר המשתלח בכפרה

69. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ב עמוד א עמוד ב

/מתני'... שבועות שתיים שהן ארבע. ידיעות הטומאה - שתיים שהן ארבע. יציאות השבת - שתיים שהן ארבע. מראות נגעים - שנים שהן ארבעה. את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים - הרי זה בעולה ויורד. יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף - שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה, עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד. אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף - שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר, שנאמר: מלבד חטאת הכפורים, על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה, אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה. ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף - שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין, דברי ר' יהודה; ר"ש אומר: שעירי הרגלים מכפרין, אבל לא שעירי ראשי חדשים; ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין? על הטהור שאכל את הטמא; ר' מאיר אומר: כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו. היה ר"ש אומר: שעירי ראשי חדשים מכפרים על הטהור שאכל את הטמא, ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, ושל יום הכפורים מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו: מהו שיקרבו זה בזה? אמר להן: יקרבו. אמרו לו: הואיל ואין כפרתן שוה, היאך קרבין זה בזה? אמר להם: כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. ר"ש בן יהודה אומר משמו: שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא; מוסיף עליהן של רגלים - שמכפרין על טהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף; מוסיף עליהן של יום הכפורים - שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, ועל שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו: מהו שיקרבו זה בזה? אמר להם: הן. אמרו לו: אם כן, יהיו של יום הכפורים קרבין בראשי חדשים, אבל היאך של ראשי חדשים קרבין ביום הכפורים לכפר כפרה שאינה שלה? אמר להם: כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו - שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפרין. על שאר עבירות שבתורה, הקלות והחמורות, הזדונות והשגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין - שעיר המשתלח מכפר. אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח. מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח? אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. ר"ש אומר: כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל, כך דם הפר מכפר על הכהנים; כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל, כך וידויו של פר מכפר על הכהנים.

70. רש"י מסכת שבועות דף ב עמוד א

שעיר הנעשה בפנים - שלשה שעירים נעשין לצבור ביוה"כ אחד מתן דמו לפנים וחבירו משתלח לעזאזל כמה שכתוב באחרי מות ואחד קרב במזבח החיצון במוספין והוא כתוב בפרשת פינחס עם שאר כל מוספי המועדות. שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר - ויום הכפורים הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר (ויקרא כג) כי יום כפורים הוא.

71. חתם סופר מסכת שבועות דף ב עמוד א

ברש"י ד"ה שער הנעשה בחוץ אה"נ כו' הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר כי יום כיפורים הוא עכ"ל. ולעיל בשער הנעשה בפנים לא פירש"י כן משום דפשיטא דהיום גורם להקרבת שיבוא וכשם ששער ר"ח אינו מועיל ביום חול וכדומה כן שער הנעשה בפנים לא יפעול כ"א ביומו משא"כ שער הנעשה בחוץ שהוא בא עם המוספין בכל מוספי רגלים ור"ח ואינו מכפר אלא אין בה ואין בה ומה יפה כחו של זה לכפר אין בה ויש בה אם לא כי היום מועיל להוסיף לו כפרה וק"ל. ולולי דמסתפינא הוה אמינא דר"ש פליג על זה וס"ל דאין היום מועיל לענין זה כלל ולכן חזר וקאמר היה ר"ש אומר פי' שהיה אומר שהקרבת לחודיהו גורמים הכפרה ואין תועלת ביום לענין זה כלל ולכן לא הזכיר יוה"כ עם השער כלל ואפשר לטעמיה הוצרך לכך כיון שמחלק בין ר"ח לרגלים ע"כ אין יום הרגל מכפר ולא שמענו יום שמכפר כמו יוה"כ ע"כ בלא היום נמי גזירת המלך היא לחלק בין מוספי הללו משא"כ לת"ק אין חילוק כ"א בשער יוה"כ לרגלים ור"ח (דשער הנעשה בפנים מילתא אחריתא היא וגם מקומו גורם לו ואנן עסקינן בשערי מוספין) ושפיר יש לומר דיוה"כ מסייע להרבות כפרתו, והא"ש נמי דלא הקשה ר"מ לת"ק מהו שיקרבו זה בזה כיון דהשערים כח אחד להם ועל מה שזה הופרש גם זה כן ומה שמכפר על אין בה ויש בה יוה"כ גרם לו ואי מקריבים אותו ביום אחר הרי הוא כשאר שערים משא"כ לר"ש דאין היום גורם ע"כ השערים מתחלה הופרשו כל א' לפי מה שהוא וא"כ איך יקרבו זה בזה ודוק ועי' בסמוך:

72. מרומי שדה מסכת שבועות דף ב עמוד א

רש"י ד"ה שער הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר, ויוה"כ הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנא' כי יום כפורים הוא עכ"ל. וצ"ע אמאי לא הקדים רש"י דבריו אלו לעיל גבי שער הנעשה בפנים. ועוד צ"ע בגוף המשנה דבסוף, על שאר עבירות שבתורה קלות כו' שער המשתלח מכפר, ולא תנן ויוה"כ כמו בכל המשנה. ומזה היה נ"ל, דהפי' בכל המשנה ויוה"כ, או יוה"כ בעצמו, דבאמת גם בלא קרבנות היום הזה יכפר, אלא דקרבת מיד, והיום הוא בסופו כדאי' בתוספתא. ומשו"ה לא תנן בסיפא, דשם יש נפ"מ בגוף הכפרה בלא תשובה, כאשר יבואר להלן א"ה. וא"כ אין הפי' כמוש"כ רש"י כאן. זולת בשער הנעשה בחוץ שאינו אלא כשאר מוספין, ולמה זו חלק בכפרה, משו"ה הוסיף רש"י דיוה"כ מועיל עמו. וא"כ ה"ז כעוד פי' בזה המקום לחוד:

73. חידושי הר"ן מסכת שבועות דף יג עמוד א

בגמ' אמר רבי זירא בעומד במרדו ור' היא. וא"ת והיכי מצי לאוקמי מתני' דרבי והא במתניתין תנן דשער המשתלח מכפר על כל אלו. ואלו ר' קאמר דיום הכפורים מכפר וכ"ת כי אמר ר' דיום הכפורים מכפר עם שער המשתלח קאמר א"כ מאי קא מקשי לקמן דאי לא תימא הכי כרת דיום הכפורים לר' לית ליה ומאי קושיא משכחת לה במי שאכל אחר שלוח השער א"נ דאכל ומת קודם שלוחו. וי"ל דר' יום הכפורים מכפר או שער קאמר ותנא דמתני' נמי הכי סבירא ליה ותנא דמתני' נקט שער ורבי נקט יום הכפורים וכ"ת שער למה לי דהא יום הכפורים לחודיה מכפר לא קשי' דהא אסיקנ' דיום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך הילכך איצטרך שער לכפר מיד ואיצטרך ליום הכפורים לכפר מי שעבר אחר שלוחו של שער ואף על גב דרבי משמע דסביר' ליה דיום הכפורים מכפר כל שעה ושעה מדקאמ' דאי לא תימא הכי כרת דיום הכפורים לרבי לית ליה רבי זירא דאמר בעומד במרדו ור' היא אמסקנא דסוגיין קא סמיך ואף על גב דבירושלמי משמע דרבי זירא סבר ליה דכל שעה ושעה מכפר הא אמר התם דרבי זירא גופיה אייתי סיעתא לרבי חנינא דסביר' ליה דאינו מכפר עד שתחשך מהך ברית' דמסקנא דסוגיין וכמו שנכתוב בסמוך הלכך בגמרא דילן נקיט פירוק' דרבי זירא אליבא דהלכתא כנ"ל.

74. תפארת ישראל - יכין מסכת שבועות פרק א משנה ב

(ז) ויום הכפורים. עצמותו של יום [ואין להקשות מאי נ"מ, וכי אפשר לשער שבפנים בלי יו"כ, דנ"ל דר"ל דאף שלא ידע שחטא, עכ"פ צריך שיאמין שיו"כ מכפר, דאל"כ אין יו"כ מכפר [כיומא דפ"ה ב'], ובכה"ג הכא אף שנעשה השער בפנים אין תולה לו:]

75. פסקי רי"ד מסכת שבועות גמרא דף ח עמוד ב

מתני' אין בה ידיעה כתחלה כול'. פי' אין בה ידיעה כתחילה שאכל קודש בטומ' ולא ידע בטומ' זו מימיו, ולא יבוא בכלל קרבן לעולם, שהרי אין קרבן (זה) [בא] אלא על שיש בה ידיעה כתחילה. שער הנעשה בחוץ, ביום הכיפורים ויום הכיפורים עצמו מועיל עם הקרבן, שנ' 27 כי יום כיפורים הוא, שנ' 28 בשער הנעשה בחוץ,

76. רמב"ם על משנה מסכת שבועות פרק א משנה ב-ג

אבל הראיות שלמדו בהם ששער יום הכפורים הנשרף תולה יארך ביאורו כאן, והוא מתאים יותר לדברי העיון בתלמוד מאשר בחבורינו זה.

[ג] אפשרי דבר זה בתינוק שנשבה לבין הגוים ולא קדמה לו ידיעה שנאסרה על בני ישראל ביאה למקדש והוא טמא, ואחר כך נעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש, וידע אחר כך שטמא היה בשעה שנכנס ושאסור לו להכנס למקדש טמא, הרי זה אין עמו ידיעה בתחלה כלל. ושער הנעשה בחוץ ביום הכפורים הוא חטאת ויאכל למוצאי יום הכפורים. וכבר נתבאר זה במקומו.

77. רמב"ם על משנה מסכת יומא פרק ח משנה ח

במה דברים אמורים בזמן שאין עבודת יום הכפורים, אבל אם יש כבר ידעת שבשער המשתלח מתכפרין כל העונות כמו שנבאר בתחלת שבועות.

78. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבועות פרק א

ושער הנעשה בחוץ ביום הכפורים הוא חטאת ויאכל למוצאי יום הכפורים.

79. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבועות דף ב עמוד ב

וכפל אותם לפי שבא לבאר אותה באמרו השגגות והזדונות ר"ל בין שעשה שום דבר מהם ושגג בה או לא הודע שעיר המשתלח מכפר ואפי' לא עשה תשובה מן הקלות אבל החמורות שעיר עם התשובה מכפרין אחד ישראל ואחד כהנים וכו' אומ' כי כלם שוים בכפרת שעיר המשתלח ואין בין הכהני' לישראל וכהן משיח הפרש זולתי בטומאת מקדש וקדשיו ר' שמעון אומר כי הם גם כן חלוקים בכפרת שעיר המשתלח ואמנם יכפר על ישראל בלבד:....
אין בה ידיעה בתחלה כגון שלא ידע שנטמא ויש לו ידיעה בסוף ר"ל אחר מעשה והרי אין זה בדין קרבן כלל שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים ר"ל במזבח החיצון והוא האמור במוסף יום הכפרים עם שאר מוספי המועדות ויום הכפרים מכפר לו עם התשובה:....

ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שהוא בדין כרת אלא שעשה תשובה שעיר הנעשה ביום הכפורים מכפר ועל שאר עבירות שבתורה קלות כגון עשה ולא תעשה וחמורות כגון כריתות ומיתת בית דין ושבועת שקר שהיא מנויה עם החמורות כמו שיתבאר במקומו יומא פ"ו א' בין זדונות בין שגגות הודע או לא הודע שעיר המשתלח מכפר עם התשובה השלמה ובגמ' י"ב ב' שאלו הודע חייבו מזיד כלומר שאין לפרש נודעה לו שגגתו שאם כן הרי הוא מחייבי חטאות ואשמות ודאין שפי' בכריתות כ"ה א' שאם עבר עליהם יום הכפורי' חייבי' להביא אחר יום הכפורי' ותיירץ בשוגג ושנודעה שגגתו ואתה צריך לפרשה בדבר ששגגתו באשם תלוי שכל שעבר עליו יום הכפורים פטור כמו שהתבאר שם:....
אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משיח שוים לכפרת שאר עבירות בשעיר המשתלח ומה בין ישראל לכהנים אין ביניהם אלא כפרת מקדש וקדשיו שדם פר כהן גדול של יום הכפורי' מכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו של כהנים ודם השעיר הנעשה בפנים לישראל ור' שמעון אומר שאף בשאר עבירות הם חלוקים לומר שוידויו של פר מכפר על שאר עבירות לכהנים ודם הפר עם התשובה בלא וידוי על טומאה מקדש וקדשיו והלכה כתנא קמא:

80. מש' שבועות א:ב-ג כ"י קאופמאן

שְׁנַיִם שָׁחַ אֶתְּעֵה בְּלִישְׁבָּה
יָדִיעָה בְּתוֹחִילָה וְיָדִיעָה בְּסוֹף הַעֲלִים
בְּעֵינַיִם הָרִי וְהַבְּעִלָה וְיִוֹרֵד יִשְׁבָּה
יָדִיעָה בְּתוֹחִילָה וְאִיוֹן בְּהַ יָדִיעָה בְּסוֹף
שְׁעִיר הַנִּעֲשֶׂה בִּפְנֵים יוֹם הַכִּיפּוּרִים
תּוֹלָה עַד שֶׁתִּפְּוֹחַ עָלוּ וַיִּבְאֵר בְּעִלָּה
וְיִוֹרֵד ג' אִיוֹן בְּהַ יָדִיעָה בְּתוֹחִילָה
אֲבָל יִשְׁבָּה יָדִיעָה בְּסוֹף שְׁעִיר הַנִּעֲשֶׂה
בְּחִוֵּץ יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִכֶּפֶר טַב מִלֵּבֶד
חֲטָאֵת הַכִּיפּוּרִים עַל מַה שֶׁזָּח מִכֶּפֶר
מִהַ הַפְּנִימִי אִינוֹ מִכֶּפֶר אֲלֵא עַל דָּבָר
שֶׁיִּטְבּוּ וְיָדִיעָה אֶתְּהַחִיטּוֹן לֹא יִכְפֹּר
אֲלֵא עַל דָּבָר שֶׁיִּטְבּוּ יָדִיעָה ד'

81. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף יג עמוד א עמוד ב

ומודה רבי בכרת דיומא, דאי לא תימא הכי, כרת דיום הכפורים לרבי לית ליה? אלמה לא? משכחת לה כגון דעבד בליליא ומית, דלא אתא יממא לכפורי ליה! אלא אימא כרת דיממא לרבי לית ליה? אלמה לא? משכחת לה דאכל אומצא וחנקיה ומית; אי נמי, דאכל סמוך לשקיעת החמה, דלא הוה שהות לכפורי ליה.

82. תוספות מסכת שבועות דף יג עמוד א עמוד ב

דעבד סמוך לשקיעת החמה - אבל לאחר שילוח שעיר לא מצי לאוקומה שהוא מכפר כל היום ואף על גב דמשמע לעיל (דף ח:): שאין קרבנות מכפרין על עבירות של אח"כ אפילו בו ביום דאמר נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע דכל היום יכפר אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור וכה"ג אשכחן בפרק קמא דזבחים (דף ו. ו. ושם) דעולה מכפרת על היורש מקופיא ולא מקיבעא כלומר לגמרי והשתא אתי שפיר דלא קאמר כגון שמת קודם שנשתלח השעיר או כגון דליכא שעיר המשתלח כדאמר לעיל (דף ח:): ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון וי"מ דיום הכפורים בלא שעיר המשתלח מכפר לגמרי ונפקא מינה דשעיר מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למוצאי יום הכפורים כדתניא חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך חומר ביוה"כ מבשעיר שיום הכפורים מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר והא דנקט כגון דחנקתיה אומצא לאו דוקא אלא הוא הדין שמת בו ביום ולרווחא דמילתא נקטה אי נמי אפילו לא מת בו ביום אלא אחר כמה ימים וכגון דעבד סמוך לשקיעת החמה.

83. תוספות הרא"ש מסכת שבועות דף יג עמוד ב

דעבר סמוך לשקיעת החמה. אבל לאחר שילוח השעיר לא מצי למימר שהרי הוא מכפר כל היום, אף על גב דאמרין לעיל שאין הקרבנות מכפרין על עבירות שאחר הקרבנות שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע שכל היום מכפר, וגם שעיר המשתלח לאו קרבן הוי, א"נ כפרה גמורה אינו מכפר אח"כ אבל קצת מכפר ואין כאן כרת גמור, וכה"ג מצינו בפ"ק דזבחים בעולה שמכפרת על הירוש מקופיא אבל לא מקיבעא. ונראה נמי לרבי דאמר דמכפר על שאינם שבים לא מקיבעא אלא מקופיא ולא כמו על השבים שמכפר כפרה גמורה כדאיתא בסוף יומא.

84. מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבועות דף יג עמוד ב

בא"ד דחנקתי' אומצא לאו דוקא אלא ה"ה שמת בו ביום כו' עכ"ל להאי פירושא ניחא להו למימר לאו דוקא כיון דמת בו ביום מיירי בין קודם שנשתלח השעיר ובין לאחר שנשתלח השעיר כמו חנקתיה אומצא דאיירי נמי בכל גווני ולא דוקא נקט חנקתיה כו' אבל להאי פירושא דלעיל דשעיר מכפר כל היום ולא יוה"כ דלא הוה אתי להו שפיר מדלא קאמר כגון שמת קודם שנשתלח השעיר דהתם לא שייך למימר דלאו דוקא נקט חנקתיה כו' דההוא איירי בכל גוונא ודו"ק:

85. רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ב-ג

שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל, שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות, ומה הן הקלות ומה הן החמורות, החמורות הן שחייבין עליהם מיתת בית דין או כרת, ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות, ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות. בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

86. חידושי הריטב"א מסכת שבועות דף יג עמוד א

רבי היא. פירוש וס"ל דזבח רשעים תועבה אינו אלא בקרבנות של שאר ימות השנה ולא בשל יום הכפורים, ואגב אורחין שמעינן מיהא דהא דאית ליה לרבי שיום הכפורים מכפר על שאינם שבים ואפילו על כריתות ומיתות ב"ד, אינו בעצומו של יום בלבד אלא עם קרבנותיו בזמן שבית המקדש קיים, דמתני' דאוקימנא כוותיה בשעיר המשתלח ושאר קרבנות היא, ובהא מיתרצא לי מאי דמקשו כמה מרבנן ז"ל אשמעתין דמשמע דבין דרבי ובין דרבי יהודה פליגא אמתניתא דפרק בתרא דיומא (פ"ו א') בארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש, דאילו התם קתני דאפילו תשובה ויום הכפורים אינן מכפרין אלא על לא תעשה שאין בו כרת ומיתת בית דין, ולפום מאי דכתיבנא השתא לא קשיא לי, דהא דהכא בזמן בית המקדש דאיכא שעיר המשתלח ושאר קרבנות, וההיא דר' ישמעאל בזמן שאין בית המקדש כגון בזמן הזה, וכי כתיב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו בזמן שביהמ"ק קיים כתיב דבקרבנות יום הכפורים כתיב.

87. ספר ניר על ירושלמי יומא

אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר, איני יודע אנה מצינו להראשונים דלא סבירא להו הכי, ושמא משום דכו"ע סבירא להו דשעיר המשתלח אינו מכפר בלא תשובה דהא בעי ווידוי, ור' אלעזר בן עזריה דאמר ד' חילוקי כפרה לא פליג דשעיר המשתלח מכפר על כל עבירות, אלא איהו אמר כשאין שעיר, וחכמים פליגי עליה בהא וס"ל דכל מה שהיה שעיר מכפר מכפר השתא היום. והנה הא דאמר זו דברי ר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל, ניחא שהם מוזכרים מתחלה, אבל הוא דאמר ור' עקיבה, קשה לי אנה נזכר ר' עקיבה, ואי אר' עקיבה דמתניתין קאי צ"ל משום דיליפף ליה ממקוה והתם מטהר אפילו בלא כוונה, ויש לעיין עוד בזה. השי"ת יעזרנו להטהר ולשוב בתשובה.

88. כבוד חכמים על הירו' ח:ז (בילקוט מפרשים)

ובמאי דפליגי הנה המס' שבועות (בבלי יג). איתא שדווקא בעיצומו של יום פליגי, אבל מי שמת לבילי יוה"כ אין מועיל לו יוה"כ, ואפשר דהוא מהאי טעמא שעכ"פ צריך שהיה ראוי לכפר בשעיר דהיינו ביום, ובו ביום אינו מחוסר זמן, וגם עכשיו בלא אפשר מ"מ ראוי בעינן אם יבנה בית המקדש במהרה בימינו, וע"ע ביפה מראה בפ"י ברייתא זו.

89. גר"ד, על התשובה, ד' 79

וכך אומר הרמב"ם (פרק ב מהלכות תשובה ה"ז): "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל". יש כאן בבירור שני אלמנטים: א) "שמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים", דהיינו יחידים רבים, יכול להיות רבים מאוד, כדי מספרם של כי היהודים. ו-ב) "קץ מחילה וסליחה לישראל" – לא ליחיד, או ליחידים רבים, אלא "לישראל", לכנסת-ישראל, כיחידה אחת.

כפרה כפולה זו נוגעת ליום-הכיפורים, לעיצומו של יום. האם הוא הדין בנוגע לכפרה של השעיר-לעזאזל? התשובה על כך היא: לא, בשום-אופן לא. כפרה זו של השעיר המשתלח אין בה כלל כפרת יחיד. וכי מי מתכפר בקרבן? הבעלים! וכאן בעלי הקרבן אינם יחידים, אלא כלל ישראל. הכפרה של "עיצומו של יום", זו הכפרה שיש לנו עתה "כי ביום הזה יכפר עליכם", היא כפרה לפרט וכפרה לכלל, כפרה ליחיד וכפרה לכנסת-ישראל. ואולם, הכפרה של השעיר המשתלח בזמן שבית-המקדש היה קיים, לא היתה בה כלל כפרה לפרט. היחיד אין לו חלק בקרבן. הכפרה היא לבעלי-הקרבן בלבד, לציבור. ואמנם, לכשנשים לב נראה כי

בקרבת כתוב: "וכפר בעדו... ובעד כל קהל ישראל", והכוונה היא לכנסת-ישראל כגוף אחד, ואילו בעיצומו של יום "לכפר עליכם" – על כל יחיד ויחיד שבכם ולא על כל קהל ישראל.

90. תוספתא מסכת יומא (כפורים) (ליברמן) פרק ד הלכה טז יז

ר' לעזר בי ר' שמעון אומ' חומר בשעיר שאין ביום הכפורים וביום הכפורים שאין בשעיר שיום הכפורים מכפר בלא שעיר ושעיר אין מכפר אלא עם ("ג עד) יום הכפורים

91. מנחת יצחק לתוספתא יומא פרק ד

עד יה"כ. כלומר ביה"כ ולא אם עשאו קודם יה"כ

92. מנחת בכורים לתוספתא יומא פרק ד

עד יוה"כ. בצירוף יוה"כ ולא אם עשאו קודם יוה"כ.

93. כתבי יד לתוספתא ד:יז

ל"י וינה- ושעיר אין מכפר אלא עם יום הכפורים
ל"י ערפורט- ושעיר אינו מכפר בלא יום הכיפורים.
ל"י לונדון - ושעיר אינו מכפר אלא עד יום הכפורים
דפוס ראשון - שעיר אין מכפר אלא עד יום הכיפורים

94. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ח (= שבועות פרק א, וסנהדרין פרק י')

א"ר יוחנן זו דברי ר' לעזר בן עזריה ור' ישמעאל ור'ע אבל דברי חכמי' שעיר המשתלח מכפר אם אין שעיר היום מכפר כיצד הוא מכפר ר"ז אמר כל שהוא (ס', ש', - כל שהוא) רבי חנניה אומר בסוף מה מפקא מביניהון מת [מרד] (ס', ש' - מיד) ע"ד דר"ז כבר כיפר ע"ד דר' חנניה לא כיפר אר"ז מתניתא מסייעא לר"ח חומר בשעיר מה שאין ביה"כ וביוה"כ מה שאין בשעיר שיוה"כ מכפר בלא שעיר והשעיר אינו מכפר אלא ביה"כ חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד ויה"כ מכפר משתחשך א"ר חונה איתתבת קומי ר' ירמיה ואמר תיפתר שהיה בדעתן להביא שעיר אחר ולא הביאו ר' יוסי בי ר' בון בעי ואין הב"ה רואה את הנולד וכפר מיד.

95. קרבן העדה ליומא פ"ח

כל שהוא. מיד בכניסתו ור' חנניה אומר דבסוף היום הוא שמכפר

96. פני משה ליומא פ"ח

כל שהוא כל שהו. כלומר כל היום הוא מכפר מעט מעט מתחלת היום ועד סופו. ר' חנניה אומר בסוף. היום הוא שמכפר, ולא ס"ל כל שעתא ושעתא מכפר.
מת מרד. אם מת קודם סוף היום, או מרד שבועט ביה"כ... כבר כיפר עליו במקצת.

97. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף יג עמוד ב

אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו וכו', ומני? רבי יהודה היא; דתניא: וכפר את מקדש הקדש

98. רש"י מסכת שבועות דף יג עמוד ב

דתניא חומר בשעיר כו' - לא גרסינן לה

99. חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף יג עמוד ב

ה"ג תנא חומר בשעיר וכו' שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך. ופירוקא אחרינא הוא כדאמרינן בעלמא במתניתא תנא כו' והכי קאמר אינך צריך לאוקמה בשחנקתו או שמת בלילה ואכל סמוך לשקיעת החמה, אלא כגון שאכל בו ביום ומת בו ביום שאין יום הכפורים מכפר עד שתחשך, ובירושלמי משמע הכי דאמוראי איפליגו בה דגרסינן התם ר' זירא אמר כל שהוא פי' כל שעה מכפר רבי חנינא אמר בסוף, מה ביניהון מת מיד כלומר בו ביום על דעתיה דר' זעירא כפר מיד ועל דעתיה דרבי חנינא לא כפר אמר ר' זעירא מתניתא מסייע ליה לרבי חנינא חומר בשעיר שאין כן ביום הכפורים כו' שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים משתחשך, ורש"י ז"ל כתב דתניא חומר בשעיר כו' לא גרסינן לה, ובודאי דתניא טעותא הוא אבל אנן לא מחקינן כולה ברייתא והכי גרסינן וכדפרישית, וכן כתוב בנוסחאות ישנות וכן כתוב בפ"י רבינו חננאל ז"ל.

ד. יסוד המכפר בכפרת יום הכיפורים

100. ספר החינוך פרשת אחרי מות מצוה קפה (מצות עבודת יום הכיפורים)

משרשי המצוה, שהיה מחסדי האל על בריותיו לקבוע להן יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישבו, שאילו יתקבצו עוונות הבריות שנה שנה תתמלא סאתם לסוף שנתיים או שלוש או יותר ויתחייב העולם כליה, על כן ראה בחכמתו ברוך הוא, לקיום העולם, לקבוע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים. ומתחילת בריאת העולם יעדו וקדשו לכך, ואחר שיעדו

האל ברוך הוא אותו היום לכפרה, נתקדש היום וקיבל כח הזכות מאיתו יתעלה עד שהוא מסייע בכפרה. וזהו אמרם זכרונם לברכה בהרבה מקומות ויום הכיפורים מכפר, כלומר שיש כח ליום בעצמו בכפרה בעבירות קלות.

101. בית הבחירה (מאירי) מסכת יומא דף פה עמוד ב

אמר המאירי חטאת ואשם ודאי מכפרין ר"ל על העונות שהם באים עליהם שבודאי יש תשובה ויודי עמהם שאם לא כן לא היה מזיק עצמו לכך ומ"מ אשם תלוי אינו מכפר לגמרי שהרי לכשיודע לו צריך לקרבן אחר כמו שביארנו במקומו מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה שזהו כלל גדול שאין שום דבר מכפר אלא בתשובה התשובה ר"ל לבד בלא מיתה ובלא יום הכפרים מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה אבל על החמורות כגון כריתות ומיתות בית דין תשובה [תולה] עד שיבוא יום הכפורים וכפר כלומר שתכלית התשובה נמצאת בו ומ"מ הוא הדין שהתשובה הגמורה מכפרת בכל עת שאין הפרגוד ננעל בפני התשובה אלא שסתם הדברים שהיא נמצאת שלימה יותר בזמן הזה משאר הזמנים:

102. חיבור התשובה למאירי - משיב נפש מאמר ב פרק יג

ונשוב לדברינו והוא, שעקר הכונה לשמוע בקולו אמר 543-ג) לא צויתי את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח, ואמר זה על היותם מקריבים הקרבנות על צד בלתי ראוי, והוא שאמר 543-ד) עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר, וזה מן הצווים המונעים כמו שבארנו 543-ה) ענינם באמר 543-ו) שמח בחור וגו', כלומר הוסיפו במעשה תוספת אחר תוספת, ואכלו בשר, ר"ל שתמשכו אחר התאוות המשכות תמידי ותחשבו היות הכל מכופר בהבאת הקרבן לבד בלי כונה אחרת, והוא שאמר 543-ז) כי לא דברתי את אבותיכם וגו', כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר וכו', הנה באר תכלית הכונה מה היא תכלית מבואר ורצה באמר לא צויתי את אבותיכם וגו', שאינם מכונים על עצמם רק על צד הערה אחרת, ואתם בטלתם התכלית ועלה בידכם המעשה לבד, וכבר האריכו כל הנביאים בזאת הכונה אמר 543-ח) ע"ה, במה אקדם אכף לאלהי מרום וגו' הירצה יי באלפי אילים וגו' ומה יי דורש ממך כי אם עשות משפט וגו', ואמר שמואל 543-ט) הנביא החפץ ליי בעולות וגו' הלא שמוע מזבח טוב וגו', ונעים זמירות גם כן אמר 543-י) זבח ומנחה לא חפצת אזנים כרית לי וגו', ואמר אסף 543-יא) שמעה ואדברה וגו' אלהים אלהיך אנכי, בא להעיר על אמתת מציאותו הרמוז באמר 543-יב) אנכי יי אלהיך, וזה להיות כונת עבודתו לו לבדו כאמר 543-יג) הנה גם כן, אנכי אנכי הוא מוחה פשעך וגו', שאני הוא המסבב כפרתך בתשובתך לא הבאת הקרבן לבד, כמו שקדם לנו שהתודות על הקרבן הוא עקר הכונה, והוא אמרו בדרש 543-יד), וקרוב לשמוע מתת כסילים זבח 544-א), שהם חוטאין ומביאין קרבן ואין עושין תשובה, אם על צד בלתי העתק בציורם העבודה ליי לבדו ואם על צד בלתי התעוררם עליו הערה ראויה והוא, שראוי להתעורר לו להכניע לבו ולהקריב חלבו ודמו ברוב הכנעה על רוע מעשיו, והוא אמרו 544-ב) זבחי אלהים רוח נשברה...

וכבר ידעת 546-ז) שאין שעיר המשתלח מכפר אלא לשבים, אבל מכפר הוא לשבים על כל עונות הם קלים הם חמורים הם זדונות הם שגגות הן שהודע לו הן שלא הודע לו, ומה שאמר בקצת מקומות 546-ח) שמכפר על הקלות אף בלא תשובה, ביאור אף על פי שלא התעורר תכלית הערה עד שיבא ממנה לידי תשובה גמורה 546-ט), נמצא מכל מקום שהשעיר סבת הכפרה והתשובה היא הכפרה, והוא שבזמן הזה שאין שעיר תשובה מכפרת 546-י), וכן כל מה שאמר 546-י) עליו שהוא מכפר אם שעיר אם עצמו של יום הכפורים אם ייסורין אם מיתה, באור כלם הערה המגעת לו באי זה מאלו והכל סבת התשובה והיא הכפרה, והוא שרמז הרב 547-א) בשעיר המשתלח שהוא להיותו הערה לתשובת כל החטאים לא נרצה לזביחה או להקרבה או לשריפה עד שישאר ממנו שום רושם, אבל שיורחק תכלית הרחקה ויושלך בארץ גזירה הערה לעזיבת החטאים עזיבה גמורה עד שלא ישוב עוד בהם, ואין ספק שאין החטאים משא שיעתק מגב האיש לגב השעיר אבל אלו המעשים כלם משלים להביא מורא לנפש עד שתתפעל לתשובה, דמיון הרחקה מעשים מגונים מאתנו תכלית הרחקה, אלו הן דברי הרב 547-ב), יתבונן המקשה עליו אם 547-ג) התעורר הוא גם כן אל זאת ההערה, ר"ל הערת התשובה, וזאת הכונה העיר באמר 547-ד) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה וזה כיון באמר 547-ה) ותשליך במצולות ים כל חטאתם.

103. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מו

וכאשר היה שעיר המשתלח לכפרת חטאים גדולים כולם, עד שאין חטאת צבור שיקפר מה שהוא מכפר, וכאלו הוא נושא כל החטאים, מפני זה לא נרצה לזביחה ולא לשרפה ולא להקבר כלל, אלא הרחיקו תכלית ההרחקה ויושלך בארץ גזרה, ר"ל שאין בה יישוב, ואין ספק לאדם שהחטאים אינם משאות שיעתקו מגב איש אחד לגב איש אחר, אבל אלו המעשים כולם משלים להביא מורא בנפש עד שתתפעל לתשובה, כלומר שכל מה שקדם ממעשינו נקינו מהם והשלכנום אחרי גוינו והרחקנום תכלית ההרחקה.

104. ספרא אמור פרשה יא תחילת פרק יד

(א) מקרא קודש יום כיפורים הוא וענינם את נפשותיכם כי כפורים הוא, וכל מלאכה לא תעשו כי כפורים שיכול אין לי אלא יום הכיפורים מכפר אלא אם כן עשאו מקרא קודש, והתענה ולא עשה בו מלאכה, לא קראו מקרא קודש ולא נתענה בו ועשה מלאכה מניין (אפילו שלא עשאו מקרא קודש) [שהיום מכפר] ת"ל יום הכיפורים, הוא שיכול אין לי יום הכיפורים מכפר אלא עם הקרבנות ועם השעירים יום הכיפורים מכפר ומניין אף על פי שאין קרבנו ואין שעיר, היום מכפר תלמוד לומר יום הכיפורים הוא, יכול יכפר על השבים ועל שאינם שבים, ודין הוא חטאת ואשם מכפרים, ויום הכיפורים מכפר, מה חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים אף יום הכיפורים לא יכפר אלא על השבים.

105. רש"י כריתות ז. ד"ה מקרא קדש

בתקון סדר התפלה.

106. רש"י מסכת שבועות דף יג.

לא קראו מקרא קודש - לא קיבלו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ .

107. תוספות מסכת כריתות (עם תוספות יש') דף ז.

וקראו מקרא קדש - פי' בכסות נקיה כדאמר במכילתא מקרא קדש וכו'.

108. תוספות מסכת שבועות דף יג עמוד א

לא קראו מקרא קודש - פירש בקונטרס שלא קיבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויום הכפורים ואין נראה דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהו דאורייתא ונראה לר"ת קראו מקרא קודש שמודה שב"ד קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום ולא קראו מקרא קדש שאינו שובת מחמת קדושת היום אלא מחמת שמתעצל לעשות מלאכה.

109. חידושי הריטב"א מסכת שבועות דף יג עמוד א

מקרא קדש. פירש רש"י ז"ל שקראו מקרא קדש בברכה שאמר מקדש ישראל ויום הכפורים, ולפי"ז נלמוד דברכת המועדות מן התורה, ור"ת ז"ל פירש שעשאו קדש לשבות בו ממלאכה שהיתה לו מחמת קדושתו, ולא מחמת שלא היתה לו מלאכה.

110. רמב"ן ויקרא פרק כג

וטעם מקראי קדש - שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ח י) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם.

111. שאילתות דרב אחאי פרשת יתרו שאילתא נד

שאיילתא דמחייבין דבית ישר' לקדושי ליומא טבא וליומא דשבתא דכתיב זכור את יום השבת לקדשו וביום טוב כתיב מקרא קודש יהיה לכם ותניא מקרא קודש זה קידוש היום ומחייבין לקדושיה בצלותא ועל כסא דחמרא

112. תוספות מסכת ראש השנה דף ד עמוד ב

פז"ר קש"ב - פירש הקונטרס רגל בפני עצמו שאין שם חג הסוכות עליו ורוצה לומר דבברכת המזון ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות וברכה לעצמה פי' בקונטרס שמברכין היו המלך זכר לחנוכה... דמפרש ר"ת ההיא דהכא ורגל לעצמו שטעונה לינה

113. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ז עמוד א

אלא כי הא דעולא א"ר יוחנן: אכל חלב והפריש קרבן, והמיר דתו וחזר בו - הואיל ונדחה ידחה, נהי דאידיחי קרבן, גברא בר כפרה הוא! אלא, שבין - דאמר יכפר עלי חטאתי, שאין שבין - דאמר לא תכפר עלי חטאתי, ש"מ. ורמינהי: יכול לא יהא יום הכפורים מכפר אלא על שנתענה בו ולא עשה בו מלאכה וקראו מקרא קודש, לא נתענה בו ועשה בו מלאכה ולא קראו מקרא קודש יכול לא יהא יום כיפורים מכפר? ת"ל: יוה"כ הוא, מ"מ; ותרוייהו סתם סיפרא הוא, קשיין אהדדי! אמר אביי, לא קשיא: הא רבי אליבא דרבי יהודה, הא רבי אליבא דידיה; דתניא רבי אומר: כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה - יוה"כ מכפר, חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר, שאם עשה תשובה - יוה"כ מכפר, ואם לאו - אין יוה"כ מכפר. רבא אמר: הא והא רבי אליבא דנפשיה, ומודה רבי בעבירות דיוה"כ גופיה דלא מכפר. דאי לא תימא הכי, כרת דיוה"כ, לרבי, כיון דבכל שעתא ושעתא מכפר, היכי משכחת לה? ומאי קושיא? דילמא דעבד עבידתא כולי ליליא ובהדי עמוד השחר מית, דלא הוה יממא דלכפר ליה. תינח כרת דליליא, כרת דיממא היכי משכחת לה? ומאי קושיא? דילמא בהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומצא [ומית], דלא הוה ליה שהות ביממא דלכפר ליה; אי נמי, דעבד עבידתיה סמוך לשקיעת החמה; אי נמי, בהדי דעביד עבידתיה פסקיה מרא לשקיה ומית, דלא הוה ליה שהות ביממא דלכפר ליה.

114. קרבן אהרו לספרא אמור יד:א

ומנין. שאעפ"י שאין קרבנות היום בעצמו מכפר. ת"ל כי ביום. וזה שמלת כי, נתינת טעם לקודם והכתוב למעלה דמדבר בקדושת היום שלא יעשה בו מלאכה, ואם אין היום סבה לכפרה אלא זמן הכפרה ע"י הקרבנות, הרי אין הקדושה ביום אלא בקרבנות, וא"כ איך יתן לטעם אסור עשיית מלאכה כפרת הקרבנות, ועוד שכפרת הקרבנות אמורה כבר, לזה אמר שהב' ב"ת הבלי, והיא כמו עם, שירצה עם היום בעצמו יכפר מבלי קרבנות, ובזה יצדק שיהיה טעם לקדושתו, ולאיסור המלאכה.

115. ויקרא פרק טז

(כט) וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ תִּעֲנֶנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלֹאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזָרוֹחַ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל־חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְקוֹק תִּטְהָרוּ:

116. התורה והמצוה סי' עו

כי ביום הזה יכפר עליכם. לפי הפשט יכפר ע"י קרבנות היום, שכפרה בא תמיד עם הקרבנות, וב' ביום הוא ב' בזמן, כמו בבקר בערב בחדש בשנה ודומי', אבל ממ"ש ועניתם את נפשותיכם כי ביום הזה יכפר, ואיך תלוי העינוי בכפרת הקרבנות מבואר ממלת כי שגם היום עצמו מכפר שלכן יתענה ויכנע בו ביום וישוב בתשובה. ובצד זה ב' של ביום הוא ב, הכלי, מציין הדבר המכפר. כמו וכפר עליו באיל באשם. וכן בהיום יכפר שע"י היום עצמו יכפר.

117. תורה תמימה הערות ויקרא פרק טז הערה קלג

]](ל כי ביום הזה יכפר - ביום הזה אף על פי שאין קרבנות ואין שעיר היום - יוה"כ"פ מכפרקלג) [שם] קלג) מפרש ביום הזה - ביום עצמו, ולא בסדר ענין היום דהיינו ע"י הקרבנות, ומשמע ליה זה מדתלה הענין כי ביום הזה יכפר לטעם ועניתם את נפשותיכם, ואם היה המובן דהיום מכפר רק ע"י הקרבנות מה תלי ענין הענוי בזה,

118. ר' יוסף בכור שור ויקרא פרשת אמור פרק כג

(כז) אך בעשור. לפי שכל החגים מקראי קודש היו נקראים לאכול ולשתות ולהתענג ולשמוח, כתב כאן: "אך בעשור" יהיה מקרא לכם היום ולהרבות בו קרבנות, אך תענו בה' ענויים שפירשו רבותינו³², כי יום כיפורים הוא, ותענו שיכפר הק"ב"ה] לכם עונותיכם. "אך", כמו: אבל, בכל החגים תענו, אך ביום הכיפורים תענו.

119. העמק דבר ויקרא פרשת אמור פרק כג

כי יום כפורים וגו'. זהו טעם על ועניתם את נפשותיכם, משום דיום כפורים הוא ותענית סגולה לכפרה, כמש"כ הר"מ הל' תענית, ובשאלתות דר"א פ' ויקהל כתב דתענית מועיל ליענות בצערא כמו דאשכחן ביוה"כ"פ דתענית מועיל לכפרת עון:

120. תוספתא מסכת יומא (כפורים) (ליברמן) פרק ד הלכה ו-ט

ר' ישמעאל אומ' ארבעה חלוקי כפרה הן עבר על מצות עשה ועשה תשובה אין זז ממקומו עד שמוחלין לו שנ' שובו בנים שובבים ארפא משובתם

עבר על מצות לא תעשה ועשה תשוב' תשובה תולה ויום הכפורים מכפר שנ' כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין שבשאר ימות השנה ממרקין שנ' ופקדתי בשבט פשעם וגו' אבל מי שנתחלל בו שם שמים מזיד ועשה תשובה אין בה לא בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר אלא תשובה ויום הכפורים מכפרין שלישי וייסורין מכפרין שלישי ומיתה ממרקת עם הייסורין ועל זה נאמ' אם יכופר העון הזה וגו' מלמד שיום מיתה ממרק

121. חסדי דוד ליומא ד:ט

ומ"ש כאן דמיתה מכפרת עם היסורין, אין הכוונה לומר עם היסורין שקדמו לו, דאם כן הוה ליה למימר עם התשובה ויום הכפורים ויסורין, אלא דצ"ל שעם יסורי המיתה דהיינו החולי מתמרק, באופן שבהגיע שעת המיתה נשאר מנוקה ומשופה, והיינו דמסיים מלמד שיום המיתה ממרק, ולא קאמר שמיתה ממרקת.

122. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ל עמוד ב

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים - משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות.

123. רש"י מסכת תענית דף ל עמוד ב

שניתנו בו לוחות אחרונות - שבשבעה עשר בתמוז ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות... ואותו היום נקבע ליום כפור - להודיע שמחל וניחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ועל כן נקבע צום כפור בעשרה בתשרי, כך שמעתי.

124. גבורת ארי מסכת תענית דף ל עמוד ב

דאי מיום חתונתו לחוד הוי אמינא מתן תורה ממש שהוא ו' בסיוון לתנא קמא או ז' בסיוון לרבי יוסי שבו ניתנו עשרת הדברות לישראל כדאמר לעיל להכי קאמר לסימנא ביום שמחת לבו כלומר איזהו יום חתונתו שהוא יום שמחת לבו דהיינו יום הכפורים שהוא בנין בית המקדש והיינו טעמא נמי דקא מוסיף הגמרא מפני שהוא יום סליחה דאי מטעמא של מתן תורה דלוחות בלבד כל שכן שהיה ראוי לצאת ביום שניתן עשרת הדברות שהוא מתן תורה ממש אלא הך טעמא דיום הכיפורים מפני שהוא יום סליחה נמי דאית ביה תרת

125. אברבנאל לויקרא פ' כג

והסבה ה' היא שביום הזה ישב משה בנקרת הצור וראה את כבוד ה' עובר ולמדו הקדוש ברוך הוא י"ג מדות של רחמים. ומשם קנה היום ההוא קדושה להיות יום תשובה ודוי סליחה וכפרה וזכרון המדות ההמה לכפר לפושעי ישראל השבים כמו ששב אדם הראשון והדבקים באלהים,

126. תורת חיים מסכת שבועות דף יג עמוד א

תלמוד לומר יום כיפורים הוא מ"מ. כתבו התוספות תימה דלמא בעשה תשובה איירי ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין. נראה דלאו קושיא היא דהא דקתני יכול יהא יום הכיפורים מכפר על שבים ועל שאינן שבים לאו בתשובה שעשה בשאר ימות השנה איירי ואף על גב דתשובה ודאי מהניא כל השנה מ"מ במצות לא תעשה אינה אלא תולה כדאיתא בפ' יום הכיפורים אלא בתשובת יום הכיפורים גופיה איירי דאע"ג דיום הכיפורים עצמו מכפר ס"ל לרבנן דאינו מכפר אלא אם כן עושה תשובה בו ביום שמתודה ומתחרט ונוהג בו קדושת היום ואינו בועט בו וכן משמע מדקא בעי למילף יום הכיפורים מחטאת ואשם ובחטאת ואשם בעינן שיתודה בשעת הבאת הקרבן דכן הוא משמעות הכתוב וכ"כ הרמב"ם ז"ל בריש הלכות תשובה וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן אין מתכפר להן עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים וכו' ורבי סבר דאפילו עומד במרדו ביום הכיפורים שאינו לא מתודה ולא מתחרט בו ביום אפילו הכי היום עצמו מכפר ולהכי נקט ר' זירא בעומד במרדו ורבי היא פי' דאע"ג דעדיין עומד במרדו ביום הכיפורים עצמו שאינו מתחרט ומתודה בו אפילו הכי מתכפר בו דרבי היא.

127. R. Michael Rosensweig, "Teshuvah on Yom Kippur," Torah Web,

https://www.torahweb.org/torah/2005/moadim/rros_yk.html

Teshuvah attains special prominence in the period defined as "*asseret yemei teshuvah*", inaugurated by Rosh Hashanah and culminating with Yom Kippur (Rosh Hashanah 18b). The special requirement of *teshuvah* during these days cannot be attributed only to the urgent need to achieve a positive judgment for the upcoming year. Nor does the fact that this period, punctuated by the spiritually inspiring experiences of Rosh Hashanah and Yom Kippur, is particularly conducive to accomplishing *teshuvah* sufficiently explain the phenomenon...

The constant obligation to do *teshuvah* is generated by the act of sin which distances the transgressor from Hashem and triggers punishment. In order to redress this specific violation and absolve oneself, one must engage in the process of repentance and confession. The *Rambam* begins *Hilchot Teshuvah* with a description of these factors and this process. The focus of such repentance is the neutralization of each specific sin and the restoration of the relationship with Hashem that prevailed prior to the individual infraction.

However, precisely because the period of *asseret yemei teshuvah* is triggered by the calendar, by the need to face judgment and by the opportunity to begin a new year with an intensified religious commitment, the focus and orientation of the *teshuvah* is different. The fact that one needs to address all previous transgressions at once contributes to the singular nature and ambition of Yom Kippur's *teshuvah* process. In the effort to contend and confront all sins one necessarily engages in a holistic reassessment that includes but transcends individual *halachic* violations. Moreover, the *teshuvah* of this period is linked to the central motif of total devotion to Hashem (*kulo la-Hashem*) that is accentuated on Yom Kippur, a day of pure spirituality in which human beings vie with the angels on high in expressing their absolute and single-minded religious commitment...

This ambitious, transcendent and holistic approach to *teshuvah* is conveyed by the independent source for repentance on Yom Kippur that is cited by R. Yonah - "*lifnei Hashem titeharu*". *Taharah* (ritual purity) demands a holistic and comprehensive approach; it cannot be achieved piece-meal. Only one who immerses himself fully in the *mikveh* addressing all of his impurities simultaneously can attain the objective. *Sefer ha-Hinuch* projects the idea that while ignoring individual violations year-round is an act of neglect and the squandering of an opportunity, the failure to confront the challenge of *teshuvah* on Yom Kippur in the context of the stakes and opportunities for a comprehensive realignment of ones relationship with the Hashem constitutes an emphatic rejection of the very concept of *teshuvah*. The *Rambam* formulates repentance as an obligation only on Yom Kippur precisely because the artificial time-frame underscores and facilitates *teshuvah's* transcendent orientation.

128. ספר החינוך פרשת נשא מצוה חסד מצות וידוי על החטא

ועובר על זה ולא התודה על חטאיו ביום הכפורים שהוא יום קבוע מעולם לסליחה וכפרה ביטל עשה זה, ואוי לו לאדם אם ימות בלא וידוי ונשא עונו.

129. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב

וראוי לכל ירא אלקים למעט בעסקיו ולהיות רעיונו נחתים, ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחדרו, ולחפש דרכיו ולחקור, לקדם אשמורות, ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה, ולשפוך שיח, ולשאת תפלה ורנה, ולהפיל תחנה, והעת עת רצון והתפלה נשמעת בה, כענין שנאמר (ישעיה מט, ח): "בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות מט ב, ישעיה נה, ו): "דרשו ה' בהמצאו" - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתנו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו.

130. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ד

יז ועל זה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו, א): כי על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והלא כתוב (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו"? והתשובה בזה, כי מה שנאמר "לפני ה' תטהרו" מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביום הכפורים. ואף על פי שנתחייבנו על זה בכל עת - החיוב נוסף ביום הכפורים, והטהרה אשר בידנו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב (שם): "כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם" - שהוא אמור על הטהרה, שהשם יתברך מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביום הכפורים בלא יסורים, זה נאמר על מצות לא תעשה, אבל על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים.

מחזור מנהג אשכנז (1830)	מחזור מנהג פולין (1713)
<p>מעריב ליל יום כפור</p> <p>ע"ה ש'ך בתשומת יד : וע"ה ש'ל בתמהון לב ועל כלם אלוה סליחות סלח לנו . סחל לנו . בפר לנו :</p> <p>ועל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה ועל חטאים שאנו חייבים עליהם המאת ועל חטאים שאנו חייבים עליהם קרבן עולה ויורד ועל חטאים שאנו חייבים עליהם אשם ודאי ותלוי ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מכת מרדות ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מלקות ארבעים ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מיתה בידי שמים ועל חטאים שאנו חייבים עליהם כרת וערירי (י"ג ועירוה) ועל כלם אלוה סליחות סלח לנו . סחל לנו . בפר לנו :</p> <p>ועל חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות בית דין סקילה . שריפה . הרג . וחנק . על מצות עשה ועל מצות לא תעשה . בין שיש בה קום עשה . ובין שאין בה קום עשה . את שגלוים לנו . ואת שאינם גלוים לנו . את שגלוים לנו כבר אמרנום לפניה . וחודינו לה עליהם . ואת שאינם גלוים לנו לפניה הם גלוים וידועים . בדבר שנאמר הנסתרות ליי אלהינו . והגלות לנו ולבנינו</p>	<p>מעריב ליום כפור</p> <p>ועל כלם אלוה סליחות סלח לנו . מחל לנו . כפר לנו ועל חטאים שאנו חייבים עליהם המאת ועל חטאים שאנו חייבים עליהם אשם ודאי ותלוי ועל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה ועל חטאים שאנו חייבים עליהם קרבן עולה ויורד ועל חטאים שאנו חייבים עליהם כרת וערירי ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מיתה בידי שמים ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מלקות ארבעים ועל חטאים שאנו חייבים עליהם מכת מרדות ועל כלם אלוה סליחות סלח לנו . מחל לנו . כפר לנו ועל חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות בית דין סקילה . שרפה . הרג . וחנק . על מצות עשה . ועל מצות לא תעשה . בין שיש בה קום עשה . ובין שאין בה קום עשה . את שגלוים לנו . ואת שאינם גלוים לנו . את שגלוים לנו</p>

132. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ז

יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמא יחנק בסעודה קודם שיתודה, ואף על פי שהתודה קודם שיאכל חוזר ומתודה בלילי יום הכפורים ערבית וחוזר ומתודה בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה, והיכן מתודה יחיד אחר תפלתו, ושליח צבור באמצע תפלתו בברכה רביעית.